

ÇOCUKLARDAKİ DİSLEKSİ SORUNUNUN İLETİŞİM AÇISINDAN ANALİZİ: İLKOKUL ÇAĞINDAKİ DİSLEKTİK ÇOCUKLARIN İLETİŞİM PROBLEMLERİ

Hakan AVŞAR

İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye

hakanavsar@stu.aydin.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-8980-3453>

Özden CANKAYA

İstanbul Aydın Üniversitesi, Türkiye

ozdencankaya@gmail.com

<https://orcid.org/000-0001-7885-7221>

<i>Atıf</i>	Avşar, H., & Cankaya, Ö. (2021). ÇOCUKLARDAKİ DİSLEKSİ SORUNUNUN İLETİŞİM AÇISINDAN ANALİZİ: İLKOKUL ÇAĞINDAKİ DİSLEKTİK ÇOCUKLARIN İLETİŞİM PROBLEMLERİ. İstanbul Aydın Üniversitesi <i>Sosyal Bilimler Dergisi</i> , 13(1), 59-86.
-------------	--

ÖZ

Bu makalede; ilkokul çağındaki özel öğrenme güçlüğü olan çocukların, sosyal çevrelerinde, aile ortamlarında, eğitim kurumlarında ve diğer ortamlarda yaşadıkları iletişim sorunlarının ne olduğu anlaşılmaya çalışılmaktadır. Buna paralel olarak bu problemlerini aşabilecekleri, toplum içinde uyum sağlayabilecekleri bir yaşam için kendilerine bu koşulları sağlayacak kurumların etkilerini ele almaya çalışmak amaçlanmıştır. Bu bağlamda; rehabilitasyon merkezlerinin ve diğer kurumların önemi halkla ilişkiler çerçevesinde değerlendirilmektedir. Özel öğrenme güçlüğü çeken çocukların temel sorunlarından biri olan iletişim konusu çalışmamız kapsamında önemli bir yer almasının yanı sıra; doğru, etkili ve olumlu iletişim faaliyetlerinin yaratacağı sonuçlar ele alınmıştır. Bu çalışma, özel öğrenme güçlüğü (disleksi)

Geliş Tarihi: 30.10.2020, Kabul Tarihi:08.12.2020, DOI: 10.17932/IAU.IAUSBD.2021.021/iausbd_v13i1003

Araştırma Makalesi-Bu makale iThenticate programıyla kontrol edilmiştir.

Copyright © İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi

problemi olan çocukların iletişim ve diğer becerilerini nasıl kazanabileceklerini alan araştırmasıyla ortaya koymaktadır. Özel öğrenme güçlüğü olan çocukların problemlerinin, okul ve aile dayatmalarının yanında yeteri kadar bilinçlenmemiş, empati gücü zayıf toplumsal etmenlerle katlanarak arttığı gerçeği kaçınılmazdır. Bu bağlamda sağlıklı bir iletişim ve yaklaşımın yaratacağı olumlu etki irdelenmiştir. Çalışmada Esenyurt bölgesinde özel öğrenme güçlüğü olan çocukların velileriyle yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Disleksi, Öğrenme Güçlüğü, İletişim, Halkla İlişkiler.*

**ANALYSIS OF DYSLEXIA PROBLEM OF CHILDREN
IN TERMS OF COMMUNICATION:
COMMUNICATION PROBLEMS OF DYSLEXIC
CHILDREN AT THE AGE OF ELEMENTARY SCHOOL**

ABSTRACT

The objective of this study is to try to understand communication problems of children with special learning difficulties, who are at the age of elementary school, at social environments, family environments, educational institutions and other environments. Moreover we, correspondingly, would like to approach the effects of institutions which are supposed to provide conditions that will help those children to overcome their problems and to find themselves a place in society. In this context, we would like to evaluate importance of rehabilitation centers and other institutions in regards to public relations. We aim to evaluate positive outcomes of proper, efficient and positive public relations activities and to evaluate their positive results on children with special learning difficulties (dyslexia), in the context of communications and all other factors. In addition to impositions at school and family, strong discouraging factors of society which has low awareness and weak empathy capability, significantly increases problems of children with special learning difficulty. We acknowledge this as an incontrovertible fact and appraised positive effects of healthy communication and approach at this matter. In this study, we did semi structured interviews with families of children with special learning difficulties, in Esenyurt.

Keywords: *Dyslexia, Learning Difficulty, Communication, Public Relations*

GİRİŞ

Öğrenme insanlığın var olmasıyla birlikte başlayan ve yaşam boyunca süren bir durumdur. Öğrenmeyi etkileyen birçok unsur bulunmaktadır. Bunlar, ailevi, sosyolojik, ekonomik, psikolojik vs. birçok etkidir. Doğumla birlikte başlayan bu süreç zamanla artarak ve farklı mekanizmaları devreye sokarak devam etmektedir. İnsanoğlu öğrendikçe daha komplike durumlarla yüzleşip yine öğrenme ile bu durumları faydalı birer koşul haline getirmektedir. İnsanoğlu sağlıklı bir öğrenme ile kendisini aşarak neden sonuç ilkesi içinde ortaya birçok faydalı ve çağına yön veren ürün ortaya çıkarmaktadır.

Günümüz modern toplumlarında cereyan eden daha iyiye sahip olma (ekonomik ve statü olarak) eğilimi, öğrenme üzerinde de farklı bir tutum ortaya çıkarmıştır. Öğrenme ve toplumda bir noktaya gelme arasında kaçınılmaz özdeşim kurulmuş, statü toplumda saygın bir birey olmanın biricik yollarından biri haline getirilip, bu statüye ulaşmanın ancak öğrenmenin ardından ortaya çıkarılan bir ürünle meydana geleceği algısı yerleşmiştir. Bireyin var olmasının temel unsurlarından biri haline gelen ekonomik durumla, eğitimin sağlayacağı diploma bir çıkış yolu olarak insanların zihninde yer edinmiştir. Bu yaklaşımla birlikte ortaya bir ürün koymanın temel unsurunun ancak iyi bir öğrenme yahut eğitim olduğu anlayışı toplumda sağlıklı bir yarış meydana getirmiştir.

Modern toplumlardaki statü kaygısı daha okulun ilk yıllarında çocukları zorlu bir rekabetin içine sokmuştur. Ebeveynlerinin neden olduğu bir hırs mekanizmasında parçalanmalarına sebebiyet vermeye başlamıştır. Yanlış yerleştirilen eğitim anlayışı ve kapitalist yaklaşımla birlikte modern dünyanın dayattığı ekonomik kaygılar çocukların öğrenme ile ilgili sorunlarını da arttırmıştır.

Çocuğun eğitim serüvenin başından itibaren not ile imtihanı başarı ve zekâ seviyesini belirlemek için temel etmen olarak ele alınmaktadır. Bu durum çocuğun üzerindeki baskıyı artırıp, buna paralel olarak velinin ve öğretmenin sahip olduğu tutuma göre çocuğun önünde hem psikolojik hem de iletişim açısından bir duvar örmektedir. Bunun yanı sıra; yetersiz ve sağlıklı bir iletişim okulda çocuğun derslerindeki başarısızlığını etkiler biçimdedir. Bu durumu ortadan kaldırmak adına not ve okul içinde derslerindeki başarıyla çocuğu kategorize etmekten vazgeçip, aslında zekâyla ilgisi olmayan birçok unsurun bulunduğu ve bu unsurların başarısızlığa neden olduğunun tespit edilmesiyle birlikte öğrenmeyi kolaylaştırmak, bunun sağlıklı bir iletişimle pekâlâ mümkün olduğu gerçeği umudumuzu artırmaktadır.

Çalışmanın amacı; bu temel sorunlar ışığında ilkökul çağındaki özel öğrenme güçlüğü olan çocukların, sosyal çevrelerinde, aile ortamlarında, eğitim kurumlarında ve diğer ortamlarda yaşadıkları iletişim sorunlarının ne olduğunu anlamaya çalışmaktır. Buna paralel olarak bu problemlerini aşabilecekleri, kendilerine toplumda bir yer edinmelerini sağlayacak, yeterli düzeyde koşulları

oluşturacak kurumların etkileri ele alınmaktadır. Bu bağlamda rehabilitasyon merkezlerinin ve diğer kurumların önemini iletişim yönünden değerlendirilip; doğru, etkili ve olumlu halkla ilişkiler faaliyetlerinin, özel öğrenme güçlüğü çeken çocuklara yönelik çalışmaların yaratacağı sonuçları değerlendirilmektedir.

Bu varsayımlardan hareketle çalışmamız disleksi sorunu olan ilkokul çağındaki çocuklardaki iletişim problemlerinin bir nebze de olsa ortadan kalkması noktasında rehabilitasyon ve diğer kurumlarda ki halkla ilişkiler faaliyetlerinin ve kişiler arası iletişimin etkisini araştırmaktadır. Çalışmanın kapsadığı araştırma, İstanbul / Esenyurt bölgesi ile sınırlı tutulmaktadır.

Bu araştırma; rehabilitasyon ve ilkokuldaki disleksi probleminin doğru bir şekilde değerlendirilmesiyle disleksi sorunu olan çocukların daha etkili bir iletişim kurmalarını sağlayıp sağlamadıklarını, özel öğrenme güçlüğüne aşmak noktasında aile ve öğretmenin önemli bir faktör olup olmadığını irdelemeyi amaçlamaktadır. Yine bu araştırmada; disleksinin zeka geriliğiylemi ortaya çıkan, yoksa özel koşullar gerektiren bir problem olup olmadığı irdelenmektedir, toplumun disleksi ve özel öğrenme konusunda yeterli bilince sahip olup olmadığı incelemektedir.

ÖZEL ÖĞRENME GÜÇLÜĞÜ

Öğrenme

“Canlıların varlığını sürdürebilmesi, çoğunlukla çevresindeki değişimlere olumlu olarak uyum sağlama ile mümkündür. Aktif uyum sağlama ise öğrenme ile olanaklıdır. Duruma paralel tepki verme, ortama ne tür koşullarda uyum sağlayacağını öğrenme, genellikle varlığını sürdürebilmek için başat bir koşuldur. Canlıların varlığını sürdürebilmek adına, ortama uyum sağlamada hareket halinde olmak ve değişken ortamlarda ihtiyaçlarını gidermek zorundadır. Canlılara bu özelliği ancak öğrenme süreci sağlayabilir. Öğrenme; organizmanın veya bireyin çevreye uyumunda başat bir araçtır. Çevreye uyum sağlamak durumunda olan bireylerin göstermiş olduğu davranışlarının büyük kısmı öğrenilmiş davranışlardır. Öğrenme ise; kişinin çevresiyle belli bir düzlemdeki etkileşimleri sonucunda ortaya çıkan genellikle kalıcı izli davranış değişmesidir” (Gür, 2013:7).

“Öğrenmenin meydana gelebilmesi için beyin bilgi alması, sınıflandırması, koruması ve bu aldığı bilgiyi bir araya getirmesi gerekir. Tek başına bir duyu ile yani tek duymak, tek görmekle öğrenme oluşmaz. Bu sebepten dolayı herhangi bir sistemle öğrenme ifade edilince, o öğrenmede söz konusu sistemin büyük rolü olduğu bilinmelidir. Yarı bağımsız sistem yaklaşımına göre öğrenmenin çoğu bazı sistemlerin birlikte bir birleri ile ilintili olarak çalışması sonucunda meydana gelir. Bundan farklı olarak, herhangi bir sistemle ortaya çıkartılan bilgiyi beyin farklı bir bilgiye de dönüştürebilir. Bunun uygulanmaması patolojide kendini şöyle belli

eder, örneğin; bir kimse dile getirilen bir şeyi duyabilir, anlayabilir, hatırlayabilir, ama kendisi bu duyduğu, idrak ettiği ve hatırladığı şeyi söyleyemez. Yani konuşulana idrak ettiği halde kendisi konuşamaz, çünkü duyduğu şeyleri devinim – kinestetik karşılıklarına dönüştüremez. Bu ‘belirtme afazisi’si olarak nitelenen bir çeşit ‘apraksi’dir. Apraksi denince çoğunlukla nesnelere veya kullanışlarını bilmemek anlaşılır. Apraksi dilsel veya dilsel olmayan fonksiyonlarda olabilir. En çok görülenler arasından afazi, yani konuşamamak, sözcükleri söyleyememek, disgrafi yani yazı yazmakta güçlük ve disleksi yani okuma öğrenmedeki güçlüklerdir”. (Vassaf, 2011:23).

Öğrenme eğilimi anne karnında başlayan bir faaliyettir, yirmi dört aydan itibaren çocuk, görür, ister ve inanır. Saydığı amaçlı, niyetli nesnelere inançlar atfetmeye başlar. Dört yaşında ruh ‘kuramına’ ulaşır. Bu konuda belirleyici sına ma yanlış inanç testidir. Çocuk bir başka çocuğun yeni bir duruma uygun bilgilere sahip olmadığı, kendisininse gayet yeterli bilgiye sahip olduğunu bildiği bir durumu hayal etmeyi başarır. İmgeleminde iki tasarımı, yani ötekinin bilgilerini ve kendi sahip olduğu bilgileri kıyaslar (J. P. Changeux, P.Ricoeur, 2013:129). Zamanla; zihin yapılması gerekenleri gizlilik içinde bir çözüme kavuşturur ve düşünceleri müthiş birer büyüsel şeymiş gibi ortaya çıkarır. Bu büyük hareketlilik sisteminin bilinç ve biliş tarafından işlenip deşilmesine imkân vermez. Zihin eserini kılık değıştirerek -‘Incognito’- ortaya koyar. 1862’de İskoçyalı matematikçi James Clerk Maxwell elektrik ve manyetizmayı bir arayan getiren bir grup temel denklem üretti. Hayatının son anındaki ilginç itirafı ise, bu ilginç ve tuhaf denklemin keşfedenin kendisi değıl, ‘içindeki bir şey’ olduğu ile ilgiliydi; kendisine sıradan bir şekilde gelivermişlerdi. Willian Blake de temelde benzer bir hikâye aktarmış ve öyküsel şiiri Milton için şu şekilde bir tutum aktarmıştır: ‘bu edebi eser anlık dikte yoluyla, her hangi şekilde önceden düşünme gayretti ortaya koymadan, tamamen iradem dışında, tek seferde bazen on iki, bazen yirmi mısra yazarak ortaya çıkardım. Johann Wolfgang Von Goethe ise kısa romanı genç Werther’in Acılarını pratikte herhangi bir bilinçli girdi olmaksızın, sanki kendiliğinden hareket eden bir kalemi tutarcasına yazdığını iddia etmişti. Carl Jung’un ifadesiyle, ‘her birimizin içinde, tanımadığımız biri daha vardır.’ Pink Floyd’un ifadesiyle de ‘kafamın içinde biri var, ama o ben değılim (Eagleman,2013:3).

Öğrenmenin ilerletici mekanizmalarından biri olan eğitim: Doğanın ya da diğ er insanların ister zihnimiz ister irademiz üzerinde uygulaya bildiği etkilerin tümünü ifade etmek için kimi zaman oldukça geniş bir anlamda kullanılmıştır. “Eğitim, John Stuart Mill’e göre ‘kendi başımıza yaptığımız ve bizi doğamızın kusursuzluğuna yaklaştırmaya amacıyla diğ erlerinin bizim için yaptığı tüm şeyleri kapsamaktadır. Eğitimin genç neslin yön temsel bir toplumsallaşması olduğu sonucu çıkmaktadır. Her birimize soyutlama haricinde, birbirlerinden ayırlamayacak iki varlığın olduğunu söyleyebiliriz. Bunlardan biri sadece

kendimizle ve kişisel hayatımızla ilgili olan tüm ruhsal durumlardan oluşmaktadır: bireysel varlık olarak adlandırabileceğimiz varlık, diğeri ise kendi içimizde açık ettiğimiz fikirler, duygular ve alışkanlıklar sistemidir. Bu, bizim değil, ama üyesi olduğumuz farklı grup ya da grupların benliğidir. Bunlar, dini inançlar, ahlaki inanç ve pratikler, ulusal ya da mesleki gelenekler, her tür kolektif fikirlerdir. Eğitimin amacı da her birimizin içinde bu ikinci varlığı inşa etmektir” (Durkheim, 2016:54).

Öğrenme ile harekette geçen faktörler, çocukta içsel derinlikli üç aşama ortaya çıkarır: Birinci aşama anında, kolay bir sorun karşısında kalan çocuk; yarı otomatik bir biçimde hemen gereken cevabı bulur. Fakat bu cevabı bulmak için ne yaptığını söyleyemez. İkinci aşama anında çocuk; çözüm yolunu bulmak için el yordamlarına ve araştırmaya ihtiyaç duyar. Bununla birlikte bu aşamada da, nasıl hareket etmiş olduğunu söylemekten, hatta araçsız bir iç gözlemde bulunmaktan yoksundur. Ancak üçüncü aşamada içsel derinlikli araştırma gerçekleşir (Piaget; 2011:155).

Eğitim ve öğrenim sürecinde öğrenme ile ilgili ortaya birçok sorun çıkabilir. Temelde kendini farklı biçimlerde ortaya koysada, bu sorunlar; okuldaki öğrenmeye zıt bir biçim ortaya çıkar. Örneğin: “Hiç bir zekâ problemi olmayan bireyin okuma yeteneğini genel anlamda tam kazanamazsa ya da çok geç veya ağır bir şekilde elde eder ve buna olacak herhangi bir zihinsel problem söz konusu değilse bu duruma ‘gelişimsel disleksi’ denir. World federation of Neurology 1970’de gelişimsel disleksiye ‘konfansiyonel yönergeler, yeterli zekâ ve sosyo kültürel olanaklara rağmen okumayı öğrenme zorluğu biçiminde kendini gösteren bir bozukluk’ olarak tanımlamıştır” (Bingöl, 2003:67).

Öğrenme güçlüğü çeken bir çocuğun asıl sorunsalının zekâ geriliği ile ilgili olmama ihtimali çok yüksektir, zekâ ile ilgili sorunu olmayan çocuğun başarılı olması için öğrenme biçimi ve ilitişim süreci durumunun alacağı yön bakımından önemli bir noktadır. Zekâ kuramları, bu alanda çalışanlara çocukların nasıl öğrendiğini anlama ve değerlendirmede anlaşılabilir sistemli bir yapı sağladığı ölçüde katkı getirebilir. Benzer şekilde zekâ kavramı, öğretmenler ve diğer hizmet sağlayıcılar için eğitimsel stratejilerin hazırlanmasına yardım ettiği ölçüde yararlıdır. Zekâ kuramları genel anlamda üç grupta ele alınabilir: Psikometrik kuramlar, Bilgi işleme kuramları ve Çoklu zekâ. Geleneksel Psikometrik kuramlarının kökleri farklılık psikolojisindedir. Farklılık psikolojisi bireysel ve grup farklılıkları üzerinde çalışmaktadır. Zekâ alanındaki araştırmacıların çoğuna göre zekâ akıl yürütme, problem çözme, soyut düşünme, plan yapma, deneyimlerden öğrenme yeteneklerini içeren genel zihinsel yeterlik olarak tanımlanmakta ve bir kişinin çevresinde olup bitenleri anlama kapsamlı yeterliğini yansıtmaktadır. Bu tanım, American Association On Intellectual And Developmental Disabilities – AAIDD’nin (Amerikan Zihinsel ve Gelişimsel Yetersizlikler Birliği) 2002 yönergesinde de benimsenmiştir (Eripek, 2009:131).

Rogers, kendini gerçekleştirme eğilimini organizmanın (canlı varlık) tüm kapasitesini kendisini muhafaza etmeye ya da iyileştirmeye hizmet ederek geliştiren, doğuştan gelen eğilimi olarak tanımlamıştır. Bu tanıma göre, insanlar doğal bir şekilde başkalaşma, gelişerek büyüme, tam olma, bütünleşme, özerklik, öz düzenleme ve etkili işleyişe doğru hareket ederler. Kendini gerçekleştirme eğilimi, ihtiyaçlar, gerilimler ve dürtüleri azaltma gibi diğer bazı güdülerine içine alan biyolojik temelli ana güdülerden biri olduğu kadar, öğrenme ve yaratıcı olmaya yatkınlık olarak da görülür. Tageson da şöyle belirtmiştir: ‘canlı organizma potansiyellerini gerçekleştirmek için her zaman elinden gelenin en iyisini yapacaktır ve bunu işleyişinin bütün boyutlarıyla birlikte bir birim olarak yapacaktır (Cain, 2014:32).

Öğrenme Güçlüğü

Psikoloji ve pedagoji, çoğu zaman çocuğun bir şeyleri kavraması ile büyük bir dikkatle konuşma, okuma ve yazma öğrenme hususunda hassasiyet göstermiştir. Pedagoji ve psikoloji tarihine göz gezdirecek olursak ‘öğrenme’ olarak nitelendirilen bu komplike, akıl karıştırıcı, gizemli durumun değerlendirilmesi en başta görme sorunu yaşayan, duyma problemi olan ve zekâ seviyesi konusunda normalin dışında kalan kimselerin nasıl öğrendiklerinin araştırılmasıyla başladığı görülecektir. Bu araştırmalar dolaylı olarak öğrenme olayını anlatmaya da yardım etmiştir. Son yıllar da öğrenme ile ilgili yeni bir sorun daha ortaya çıkmıştır. Bu da öğrenme yetersizliği denilen ve kimi çocukların kimi şeyleri öğrenmekte çektiği zorluktur. Çocuklarda bu gibi aksaklık öteden beri seziliyordu; bununla birlikte, bilimsel bir şekilde ortaya çıkarılamamıştı. Yeni yeni anlaşılmaya başlanılan ve hemen her gün yeni buluşların aydınlattığı bu problemin sinir sistemiyle ilgili olduğu ve nedenleri arasında nörolojik unsurlarında olduğu veya olabileceği kabul edilmektedir. Öğrenmenin sağlanabilmesi, gerçekleşebilmesi hem çocuklarda kimi koşulların var olmasına, hem de çevrenin bu koşulların gelişebilmesi için olanaklar sağlamasına bağlıdır (Vassaf, 2011:1).

Öğrenme güçlüğü ve öğrenme bozukluğu sıklıkla bir birinin yerine kullanılan iki terimdir. DSM tanı ölçütlerinde daha önceden ‘okul becerileri bozuklukları’ olarak adlandırılan bu bozukluğun şimdiye kadar çok çeşitli isimlerle ele alındığı görülmektedir. Bu isimler arasında; minimal beyin hasarı, algısal özür, afazi, özel öğrenme güçlüğü, öğrenme yetersizliği, akademik beceri bozukluğu, özgül öğrenme güçlüğü sayılabilir. Terminolojideki bu karmaşa ve çeşitlilik, DSM – IV’de genel olarak ‘öğrenme bozuklukları’ olarak adlandırılmış olmakla birlikte bu çalışma içerisinde özgül öğrenme güçlüğü (specific learning disability) olarak isimlendirilecektir. Özgül öğrenme güçlüğü (ÖÖG), Amerikan psikiyatri birliğinin tanı sınıflandırma sisteminde (DSM-IV); bireysel olarak uygulanan standart testlerde, kişinin kronolojik yaşı, ölçülen zekâ düzeyi ve aldığı eğitim göz önünde bulundurulduğunda; okuma, matematik ve yazılı anlatımının,

beklenenin önemli ölçüde altında olması olarak tanımlanmaktadır. Özgül öğrenme güçlüğünün görülme sıklığı ile ilgili yazında çeşitli rakamlar verilse de genellikle okul çocuklarının %2–10’unda, toplumun ise %5-10’unda görüldüğü belirtilmiştir (Sarıpınar, 2006: 6). Kimi düşünürlerin yaklaşımına göre beyin yarı bağımsız sistemlerden oluşur. Bu yaklaşıma göre bazı durumlarda yarı bağımsız sistemlerden kimileri diğer sistemlerden yarı bağımsız olarak hareket eder, bazı durumlarda farklı bir sistemle hareket eder, bazen de tüm sistemler beraber ve ortak çalışır. Beynin yarı bağımsız sistemlerden meydana geldiğini düşünmenin bazı durumlarda yardımcı eğitim ve psiko nörolojik öğrenme hipotezleri bakımından bazı durumlarda da nörolojik öğrenme mecburiyetinin daha iyi anlaşılması açısından önemi büyüktür. Misal işitme düzeni alınsa, bu düzen yarı bağımsız anlamda kendi başına çalışabileceği gibi, tat alma veya hissetme sistemlerinden bir ya da her ikisiyle de iş birliği içinde olabilir ya da bütün duyu sistemleriyle bir araya getirerek çalışır. Bu ise psikolojik bakımdan üç şekil öğrenmeyi kapsar: tek bir sisteme örneğin duyma sistemine, iki ya da üç sisteme veya bütün sistemlerin beraber çalışmasına dayanan öğrenme.

Öğrenmenin doğal akışını engelleyen çocuğu olumsuz yönde etkileyen temel sorunsallardan biri de kuşkusuz toplumsal tutumdur. Le Bon’un etkileyici bir biçimde anlattığı benzeri pek çok durum, ruhsal yaşamın ilkelerde ve çocuklarda görerek şaşırmadığımız bir aşamaya gerileyişini (regresyon) yadsınamayacak bir kesinlikle göz önüne serer. Böylece kitledeki bireylerin duygularını ve düşünsel alandaki kişisel çabalarının tek başına söz sahibi olacak kadar güçlü bir karakter taşımadığı, bunun için öbür bireylerin aynı şeyleri aynı tarzda yinelemek zorunda olduğu gibi bir izlenime kapılmaktan kendimizi alamıyoruz. Dolayısıyla, toplumun normal yapısının ne çok bireysel bağımlılığı gerektirdiği, ne kadar az özgünlük ve kişisel cesaretin toplumda yer alabileceği, bir bireyin kitle ruhu tarafından nasıl sıkı bir egemenlik altında tutulduğu ve bu egemenliğin ırksal özellikler, sınıfsal önyargılar, kamuoyu vb. kimliğiyle kendini açığa vurduğu dikkatimizi çekmektedir. Telkinel etkinin yalnızca önder tarafından kitledeki bireyler üzerinde değil, tek tek bireylerce yine tek tek bireyler üzerinde de gösterilebileceğini itiraf edersek, böyle bir etkinin oluşturduğu bilmece daha da çetinleşir” (Freud, 2015:70).

Çocuğun öğrenme konusundaki yaşadığı temel zorluklardan bir diğeri ise toplumdaki yetersiz empati bilincidir. “Empati yokluğu aslında oldukça önemli bir konudur, çünkü insanı hayvanlardan ciddi ölçüde ayıran bir özellik de, bir insana yapılandan diğeri insanın kayıtsız kalmamasıdır. Türkiye gibi ülkelerde 1960 ve 1970’lerde insanların birlikte ve dayanışma içinde yaşamasını ve derin haksızlıkların ve yoksullukların yaratılmamasını isteyen bir empati atmosferi vardı. Bu tür empati şimdi yok edildi. Onun yerine, yoğun baskılar ve biliş yönetimi sonucu, sosyal sorumluluktan yoksun (sadece çıkarı olduğu ve

yakın hissettikleri dışındakilere, insanca empati taşımayan), bireysel tüketimle doyular peşinde koşan insanımsı insan türü yaratıldı. Dolayısıyla, empati yokluğu, bireyin yarattığı ve bireysel psikolojinin oluşturduğu bir bireysel gerçek değildir; küresel pazarın bilinç ve davranış yönetimiyle gelen Pazar ve toplum politikalarının bir sonucudur.” (Erdoğan, 2005: 110). Sorun genelde anlama ve anlamlandırma, gerçek anlamda dil ile ilgili sorun olarak ortaya konur. Bu kişiyi anlayışlı olmaya yönelen empati sorunu eklenir. Neticede, iletiyi daha anlaşılır biçimde sunma empati, odaklanarak dinleme, idrak etmeye çalışma vb. gibi ‘daha etkili iletişim’ çözümü olarak sunulur. Bu anlatılanlara bağlı olarak, aile içi, arkadaşlar, akrayanlar ve gruplar arası ve çevredeki sorunlar çoğalan bir biçimde iletişim çökmesi olarak dile getirilmeye başlandı. Üzerinde durulacak olursa, iletişim çökmesi dile getirildiğinde, iletişimin başarısız olduğu belirtilir. Diğer bir söylemle, mesaj veren amacına ulaşamamıştır. Gerçekte, bunun anlamı kesin olarak iletişimin çöktüğü veya olmadığı anlamına gelmez (Dökmen, 2008: 41).

Öğrenme ve insanın toplumda kendini ifade edebilmesi noktasında; iletişimin veya kişiler arası iletişimin ne kadar büyük bir öneme sahip olduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Bireyin kendini ifade edebilmesinin temel yolu budur ve öğrenme, anlama noktasında önemli bir dinamiktir. “İletişim bilimi, bir toplumun örgütlenme biçimi çerçevesinde, birkaç düzeye ayrılabilen oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. McQuail bunu, piramit şeklindeki öngörüsünde şöyle açıklamıştır: her düzey kendini ve kendinin altındaki düzeyleri kapsamaktadır. Böylece piramidin en yüksek düzeyinde bulunan kitle iletişimi diğer bütün düzeyleri içine almaktadır. Alt düzeylerin tümünü kapsamaktadır. Onların alan ve zamanı içinde yer alan kişilerin tümüyle ilişkilidir. Nitekim kitle iletişimine ilişkin araştırmaların baskınlığı, iletişimsel uygulamalar arasında ki onun hiyerarşik konumunu kısmen haklı kılan bir gerekçedir. Kitle iletişimi hem toplumsal yaşamın bütünüyle ilişkilidir. Hem de bireysel ilişkilerde önemli bir yer işgal etmektedir. Bununla birlikte iletişim biliminin konusunu sadece bu düzeyde sınırlandırmak yanlış olacaktır. Zira diğer düzeylerin tümü birlikte bu disiplinin inşasına katkı sağlamaktadır” (Lazar, 2001:12). Kişilerarası iletişim yalnızca mesajların değiş tokuş edilmesini içermez. Esas olarak anlamın yaratılmasını ve değiş tokuşunu içerir. Kişilerarası iletişim kısmen veya tamamen maksatlıdır. Kişilerarası iletişim bir olay veya olaylar dizisinden ziyade devam eden bir süreçtir (Hartley, 2014:44).

İletişimi ve öğrenmeyi etkileyen temel faktörlerden biride kuşkusuz kültürdür, kültürel durum olumlu yönde etki edebileceği gibi olumsuz bir etken haline gelebilir. “İletişimi etkileyen faktörler arasında en baskın ve genel geçer olanı kültürdür. Kültür insanın yaptığı her şey olarak da tanımlanır. Kültür; siyasal bölünmeye göre (Örneğin; Türk kültürü, İngiliz kültürü, Fransız kültürü. Kurdukları iletişimler, jestler, mimikler, kodlamalar, kod açmalar farklıdır.),

coğrafi bölgelere göre (Örneğin, doğulu, batılı, Orta doğulu kültürü vb.), Cinsiyete göre (Örneğin, kadın kültürü, erkek kültürü, eş cinsel kültürü. Erkeklerin sözcükleri anlamlandırmadı kadınlardan farklıdır. Erkekler sorun çözme odaklı olduklarından ikili iletişim modeli düşünüldüğünde, kodlamaları ve kod açmaları kadınlardan farklıdır. Kadınlar anlattıklarının dinlenmesinden hoşlanırken, erkekler anlatılanlara çözüm bulmak için kendilerini zorunlu hissettiklerinden kaygıya düşerler.), Yaşanılan yere göre (Örneğin, kent kültürü, kasaba kültürü, köy kültürü, gece kondu kültürü.)” (V. Acar, 2015: 13).

Kültürün bir başka boyutu ya da psikolojik boyutu olarak ele alınabilecek iki tür kültür daha mevcuttur: 1. Korku kültürü insanların özüne önem vermez; sosyal maskeye, mevkie ve maddiyata önem verir.

2. Değerler kültüründe ise insanın özü önemlidir; her şey, özgün yaşama katkısı oranında anlam bulur. Korku kültürü iletişim ortamına, ‘kimin dediği olacak’, değerler kültürü ise, ‘doğru olanın yapılması’ bilincini getirir. Kültürden gelen bu bilincin türü, kişinin insan ilişkilerini algılaması yönlendiren zemin işlevini görür. Korku kültüründe bireyler bir birlerini tanıyorlarsa, o ortamda kümün güçlü olduğunu önceden bilirler; bir birlerini tanımıyorlar ise, kimin güçlü olacağı belirleninceye kadar bir belirsizlik dönemi sürer. Değerler kültüründe o ortamda doğru olanın ne olduğu henüz belirlenmemişse, o ortamda doğru olanın belirlenmesi öncelik kazanır; ortamdaki vizyon ve bu vizyonun üstüne kurulu değerler belirleninceye kadar belirsizlik sürer (Cüceloğlu, 2016).

Özel Öğrenme Güçlüğü Konusundaki Kavramların Sınıflandırılması

Amerikan psikiyatri birliğinin tanı sınıflandırma sisteminde (DSM- IV) öğrenme bozuklukları hakkında şu bölümlendirme ve kavramlar kullanılmıştır:

- Okuma bozukluğu (dyslexia)
- Matematik bozukluğu (dyscalculia)
- Yazılı anlatım bozukluğu (dysgraphia)
- Başka türlü adlandırılmayan öğrenme bozukluğu olmak üzere dört başlık altında sınıflandırılmaktadır.

Öğrenme bozukluklarının bu türleri bir arada olduğu gibi tek başlarına da görülebilmektedir. Öğrenme bozuklukları içerisinde en sık görülen ve bu araştırmanın da klinik örneklemini oluşturan alt grup ise disleksi olarak da adlandırılan ‘okuma güçlüğü’ alt grubudur.

Öğrenme bozukluğunda sınıflandırma yapılırken; duyuşal ölçütler, zihinsel ölçütler, devinim yetenekleri, duyuşal etmenler, öğrenme yetersizliğinin boyutları dikkate alınmalıdır (Sarıpınar, 2006:7).

ÇOCUKLARDAKİ DİSLEKSİ SORUNUNUN İLETİŞİM AÇISINDAN ANALİZİ: İLKOKUL ÇAĞINDAKİ DİSLEKTİK ÇOCUKLARIN İLETİŞİM PROBLEMLERİ

Günümüz toplumlarında özel öğrenme güçlüğü çeken ilkökul çağındaki çocukların sahip olduğu problemlerin yeteri kadar araştırılmaması neticesinde birçok çocuk başarısız ve yetersiz olarak görülmektedir. Buna paralel olarak yaratılan olumsuz yaklaşım ve bu çocukların hem aile ilişkilerinde hem de çevresel ilişkilerde kendilerini ifade etmekte çektikleri güçlükler sonucu ortaya çıkan iletişim problemleri bir nebze olsun ortaya konulmaya çalışılmıştır. Dünyanın birçok ünlü bilim insanın, sanatçısının, düşünürünün sahip olduğu bu problemlerin; doğru bir eğitim ve anlayışlı bir iletişim ile aile ve toplumda yaratılacak farkındalıklarla nasıl olumlu neticelendirildiği ortadadır.

Okuldaki eğitimle başlatılan rekabet, velilerin de yetersiz ve yanlış bir eğilimle duruma dâhil olmasıyla birlikte, not üzerinden bir başarı algısı ortaya çıkarılmıştır. Bu durum çocuğun üzerindeki baskıyı artırıp, buna paralel olarak velinin ve öğretmenin sahip olduğu tutuma göre çocuğun önünde hem psikolojik hem de iletişim açısından bir duvar örmektedir. Öğrenmenin başlamasından itibaren özellikle okul döneminde çocuğun sayısal verilerle kategorize edilmesi ve aldığı notlara göre başarılı ya da başarısız olarak değerlendirilmesi zamanla zekâ ile ilişkilendirilip çocuk üzerinde olumsuz birçok etkiye neden olmaktadır. Buna paralel olarak bilinmesi gereken önemli bir başka etmen başarısızlığın sadece zekâ ile ilişkilendirilmesinin yanlış olduğudur. Başarıya gidebilmek için bazen farklı şartlarda farklı olanaklarda bir eğitim gerekli olabilir. Özel öğrenme güçlüğü çeken çocukların yaşadıkları iletişim problemlerinin ileride çocuğun kendisini her türlü ortamdan soyutlayıp, yalnızlaşarak yaşayacağı travmatik, psikolojik vb. birçok olumsuz durumdur. Bunu engellemenin en kolay yolu çocuğun doğru bir eğitim sisteminde doğru bir iletişim ve yaklaşımla ileriye hazırlanmasıdır.

Çalışmanın hipotezleri;

- Çocuğun öğrenmeye başladığı ilk andan itibaren yapılacak gözlemler ve testler çocuğun ilerleyen dönemlerinde öğrenim süreci ve iletişim konusunda ki problemlerinin kaldırılması noktasında önemlidir.
- Özel öğrenme güçlüğü çeken çocukların doğru rehabilitasyon süreçlerinden geçmesiyle topluma kazandırılması sağlanabilir.
- Yapılacak halkla ilişkiler çalışmaları toplumun bilinçlenmesi ve özel öğrenme güçlüğü çeken çocukların ortaya çıkarılması noktasında önemlidir.
- Aile, okul, öğretmen, sosyal çevre öğrenme güçlüğü çeken çocukların iletişim konusunda problem yaşamalarının nedenlerinden bazılarıdır ve doğru bir bilinçlenme ile bu problem en aza indirilebilir.

Bu çalışma; İstanbul / Esenyurt bölgesindeki 3 ile 12 yaş arasındaki özel öğrenme güçlüğü çeken 12 çocuğun velilerini ve özel öğrenme güçlüğü (disleksi) eğitimi ile ilgilenen iki öğretmeni kapsamaktadır. Çalışmada ailelerle mülakat yapılmıştır ve gerekli izinler alınmıştır.

- Çalışma; bölgedeki özel öğrenme güçlüğü çeken çocukların aileleriyle sınırlandırılmıştır.
- Ayrıca bu çalışma İstanbul / Esenyurtla sınırlıdır.

Bu araştırmada literatür taraması, durum analizi ve mülakat kullanılmıştır. Çalışmamızın konusunu oluşturan yerli ve yabancı kitap, tez ve makalelerden yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında kartopu örneklemeyle ulaştığımız öğrenme güçlü olan ilkökul çağındaki çocukların velileriyle yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir ve yapılan görüşme nitel bir görüşme olup yarı yapılandırılmıştır.

Araştırmada kartopu örneklem yöntemiyle belirlenen özel öğrenme güçlüğü çeken çocukların aileleriyle yüz yüze mülakat gerçekleştirilmiştir. Yapılan mülakat yarı yapılandırılmış olup ailelerden gerekli izinler alınmıştır. Mülakatta toplamda sekiz soru belirlenmiş olup mülakat soruları için ilgili okuldan gerekli onay ve izinler alınmıştır. Mülakat esnasında katılımcılar soruları tek tek cevaplandırmış ve gerekli duyulduğunda görüşme esnasında yeni sorular sorulmuştur. Yapılan mülakatta süre sınırlaması koyulmamıştır. Soruların cevaplandırılması için yeteri kadar zaman ayrılmasına rağmen velilerin çekimser olması ve cevap verirken kendilerini ifade etme konusunda zorlanmaları sebebiyle mülakat süreci oldukça zor geçmiştir ve verilen cevaplar kısa olmuştur.

Özel öğrenme güçlüğü olan çocuklarla ilgili Esenyurt'ta yapılan araştırma ile elde edilen bulgular;

Bu çalışma, Esenyurt bölgesindeki disleksi (özel öğrenme güçlüğü) problemi olan ailelerin çocuklarına ilişkin görüşmeler yapmayı amaçlayarak yola çıkıldığında, bu ailelerin görüşme isteğini kolayca kabul etmedikleri gerçeğiyle araştırmacıyı baş başa bırakmıştır.

Özel öğrenme güçlüğü çeken (disleksi) çocuğa sahip olan aileler toplumun bunu bir eksiklik olarak değerlendirmeleri nedeniyle bu konuyla ilgili konuşmak istememektedirler. Görüşmeyi kabul eden aileler ise genel olarak konuyla yüzleşmek istemedikleri için iletişim kurma konusunda çekingen davranmışlardır.

Dislektik çocukların ailelerinden görüşmeyi kabul edenler ve kendileriyle görüşülenlerin cinsiyeti kadındır. Görüşülen kadın velilerin yaşları; 20 ile 45 arasındadır.

Görüşmeler çocukların eğitim gördüğü kurumdaki bekleme alanında yapılmıştır. Görüşmeler, görüşülen veliyle ayrı bir zaman ayrılarak ve kendilerinden izin alınarak gerçekleştirilmiştir.

Çalışmamız dahilinde gerçekleştirilen mülakat toplamda sekiz soru sorulmuş ve on iki veli, iki öğrenme güçlüğü derslerine giren rehabilitasyon öğretmeniyle yapılmıştır. Mülakat soruları açık uçlu sorulardan oluşmaktadır. Sorulan sorulara verilen cevaplar kısa olmuştur ve velilerin tutumları şikâyet ve önerileri dikkatle dinlenip not edilmiş ve daha sonra tarafımızca çözümlenmiştir.

Yapılan çalışmada velilerin sorulara verdiği cevaplarda çocukların okullarda zorlandıkları, Öğrenmede güçlük çektikleri, Kendilerini ifade etmekte zorlandıkları, velilerin çocuklarının bu sorununu kabullenip bir şeyler yapmak yerine kaçtıkları, çocukların iletişim kurmakta zorlandıkları için hırçınlaştıkları üzerinde durulmuştur. Velilere mülakat esnasında; özel öğrenme güçlüğü çeken çocuklardaki belirtiler nelerdir? diye yönelttiğimiz soruda genelde öğrenme güçlüğüne işaret etmişlerdir.

Özel öğrenme güçlüğü çeken çocuklardaki belirtiler;

Bu çalışmada temel problem olan öğrenme güçlüğü ile ilgili velilerin yaklaşımı günümüzdeki kitle iletişim araçları üzerinden konuyla ilgili yapılan çalışmalar kadar yetersizdir. Böyle kesin bir yargıya varılmasının en büyük nedeni velilerin verdikleri cevaplar konusundaki tutumları olmuştur.

Özel öğrenme güçlüğü çeken çocuklardaki belirtiler;

- Öğrenmede güçlük
- Kendini ifade edememe
- Davranış bozuklukları
- Kelime ve ses bilgisinde zayıflık
- Asosyallik
- Organize olamama olarak kategorize edilmiştir.

Yapılan görüşmelerde özel öğrenme güçlüğü çeken çocuklardaki en belirgin özellik öğrenmede güçlük olarak ifade edilmiştir. Sekiz veli çocuklarındaki en belirgin özelliğin öğrenme güçlüğü olduğunu belirtmiştir. İkinci olarak ortaya çıkan belirgin özellik davranış bozukluğu olarak ortaya çıkmıştır. Bu belirgin özellikleri asosyallik izlemektedir.

K1 çocuğunun belirgin özelliğini: “Dinlemede sorun yaşıyor, anlama güçlüğü çekiyor, sık tekrar olmalı (anlaması için), hiperaktivite var, boş bakışlara sahip öğrenmede güçlük çekiyor” diye belirtmiştir.

K2 ise aynı soruyu: “Konuşmada sorun yaşıyor, iletişim kurmakta zorlanıyor, pasif kalıyor, jest ve mimik kullanmıyor” biçiminde özetlemiştir.

K3 soruyu şöyle cevaplamıştır: “Kendisini ifade edemiyor, bencil davranışlara sahip, hep kendi isteği olsun istiyor”

K4 çocuğun belirgin özelliğini: “Unutkanlık var, sinirli, agresif ve kendisini ifade edemiyor, oyunlarda zorlanıyor ve bencil tavırları var” diye dile getirmiştir.

K5 kısa bir açıklama yaparak: “Çocuğun öğrenme süresinin uzun olduğunu ve öğrenme konusunda zorladığını” ifade etmiştir.

K6 sorunları şöyle özetlemiştir: “Hiperaktif ve dikkat konusunda sorunları var, sınırlı bir yeteneğe sahip, okumada zorluk çekiyor, öğrenmede zorlanıyor”

K7 ise soruya: “Konuşmada zorluk, öğrenmede güçlük” biçimde cevap vermiştir.

K8 verdiği cevaplar: “bedensel sorunlar ve aksaklık var, zihinsel sorunları yok, üzgün ve hırçın, güçlü bir hafızası var ama öfkeli” biçiminde olmuştur.

K9 aynı soruyu: “kendi arkadaşlarına göre geride, algı problemi var, sosyal fobiye sahip” şeklinde cevaplamıştır.

K10 soruyu: “iletişimde isteksizlik, sosyalleşmeden uzak tavırlar, öğrenme sorunu” olarak cevaplamıştır.

K11 çocuğunun sorununu: “dikkat eksikliği, seslenince cevap verememek, bir şeye aşırı odaklanmak” olarak özetlemiştir.

K12 ise aynı soruyu: “normal gelişimdeki çocuklara göre öğrenmede güçlük çeker, daha içine kapanık” olarak cevaplamıştır.

Tablo 1. Özel Öğrenme Güçlüğü Çeken Çocuklardaki Belirtiler Nelerdir?

Kişi	Öğrenmede güçlük	Kendini ifade edememe	Davranış bozuklukları	Kelime ve ses bilgisinde zayıflık	Asosyallik	Organize olamama
K1	X	X	X			
K2	X		X		X	
K3	X	X			X	
K4	X		X			X
K5	X	X				
K6	X		X	X		
K7		X	X			
K8	X	X		X	X	
K9			X	X		X
K10	X				X	
K11		X			X	
K12			X	X		X

Çocuğun özel öğrenme güçlüğü çektiğini nasıl fark ettiniz?

- Konuşma bozukluğuyla,
- İfade sorunu, algı problemiyle,
- Okulda, rehber öğretmen vasıtasıyla,
- Asosyallik dolayısıyla,
- Algılamada güçlük çektiğini fark edince, olarak kategorize edilmiştir.

Yapılan görüşmelerde çocuğun öğrenme güçlüğü çektiğinin anlaşılmasının genellikle tesadüfi ya da başkaları vasıtasıyla anlaşıldığı belirlenmiştir. Bir diğer faktör ise; çocuklardaki algılama kavrama sorunu olduğu anlaşılmıştır.

K1 sorunu: “Konuşma bozukluğu ile fark ettik Rehabilitasyon merkezi vasıtasıyla durumu tamimiyle anladık” biçiminde özetlemiştir.

K2 aynı soruyu: “üç yaşında yaşımda fark ettim, ifade sorunundan fark ettim - özel eğitim kurumuna gittik kendim ve başkalarının vasıtasıyla anladım” olarak cevaplamıştır.

K3 şöyle cevap vermiştir: “Kendisini ifade edemediği için sürekli ağlıyordu, korku fazlaydı, endişe vardı, güvensiz davranışlara sahipti”

K4 ise aynı soruyu: “Anaokulundan bilgilendirildim” olarak özetlemiştir.

K5 soruyu: “Okulda öğretmen vasıtasıyla anladık, anaokulunda anladık,

psikiyatri rehabilitasyona yönlendirdi zekâ testiyle öğrendik sorununu” şeklinde cevaplamıştır.

K6 çocuğun sorununu: “Algılama da zorlanıyordu, konuşma güçlülüğü vardı, başkasının vasıtasıyla Rehabilitasyona geldik” biçiminde dile getirmiştir.

K7 cevap olarak: “Erken doğumun etkisiyle bir sorun meydana geleceğini belirtmesiyle fark edildi (sağlık kurumu vasıtasıyla)” belirtmiştir.

K8 soruya: “Sürekli TV ile meşgul, içine kapalı bir yanı vardı. Asosyaldi – teknolojiyle aktif dışarı da pasif” diyerek cevap vermiştir.

K9 soruyu: “söylediklerimizi geç algılamaktadır. Kendi arkadaşlarından gerideydi” biçiminde özetlemiştir.

K10 aynı soruyu: “Başkasının vasıtasıyla Rehabilitasyona geldik” şeklinde cevaplamıştır.

K11 soruya şu şekilde cevap vermiştir: “Tesadüfen fark ettik. Bir eğitimcinin gözlemi sonucu fark edildi”

K12 çocuğun problemini: “Sınıf içerisindeki normal çocuklara göre daha farklı davranışlar sergileyip, her şeyi onlara göre daha geç algılamaktadır” diyerek özetlemiştir.

Tablo 2. Çocuğun Özel Öğrenme Güçlüğü Çektiğini Nasıl Fark Ettiniz?

KİŞİ	Bir kurum vasıtasıyla	Konuşma bozukluğuyla	Tesadüfen	Algılama sorunlar	İfade problemiyle	Asosyalikten dolayı
K1	X	X				
K2	X				X	
K3					X	
K4	X					
K5	X					
K6	X	X				
K7	X		X			
K8						X
K9				X		
K10	X					
K11	X					
K12				X		

Özel öğrenme güçlüğü çeken çocuklar sosyalleşme noktasında ne gibi zorluklarla karşılaşmaktadır;

- İfade de zorluk
- İletişimde güçlük
- Öfke
- Bencillik
- Çekingenlik
- Uyum sorunu
- İletişim kurmada problem

Sosyalleşme noktasında yaşanan sorunların en belirgin özellikleri olarak ortaya çıkmaktadır. Öğrenme güçlüğü çeken çocukların velilerine yöneltilen bu sorunun ardından verilen cevaplar genel olarak uyum sorunu, ifade ile ilgili çekilen güçlük ve saldırganlık, öfke odaklı olmuştur.

K1 çocuğun belirgin özelliğini; “ortamda normal davranışlar var gibi fakat kendini ifade zorlanıyor. Konuşmada zorlanıyor, hareketleri anormal bu da onu ortamdaki uzaklaştırıyor” olarak dile getirmiştir.

K2 aynı soruyu; “ifade de zorluk, sessizlik, arkadaşlarla iletişim sorunu” olarak cevaplamıştır.

K3 ise soruyu; “Eviden çıkmak istemiyor ve içine kapanıktı, oyunbozanlık, bencil tavırlar nedeniyle dışlanıyor ve kimse oynamak istemiyor, evde ablasıyla kavga ediyor sürekli” şeklinde özetlemiştir.

K4 problemi; “Bencil davranışlar, paylaşma sorunu, dil ve ifade sorunu, ağlayarak bir şey kazanma çabası, çok aşırı enerjili hiç durmuyor ve uyumsuzluk var” biçiminde açıklamıştır.

K5 soruya; “Önceleri zorlanıyordu her şeyde, şu anda iyi - çok yılışık ama” biçiminde cevap vermiştir.

K6 durumu şöyle açıklamıştır; “Arkadaşlar arasında saldırgan ve uyumsuz, evde sürekli benimle, pasif, çekingen dışarı da hiçbir şey yapmıyor”

K7 aynı soruyla ilgili; “Uyum sorunu” var demiştir.

K8 soruya; “Kendini ifade etmekte zorluk yaşadığı için dışlanıyor, bundan kaynaklı sorunlar var, Bu sebeple çok tembel” şeklinde cevap vermiştir.

K9 verdiği cevap ise; “Çevresindeki yabancı insanlara hep bir endişe ile yaklaşmaktadır. Tanımadığı insanlardan endişeli bir şekilde uzaklaşmaktadır” biçimindedir.

K10 aynı soruya; “Davranışlarından şiddete meyilli olması. Diğer çocuklara olan kıyaslanma” biçiminde cevaplamıştır.

K11 soruya; “Okuldaki eğitimine yoğunlaşmıyordu. Akranlarıyla oynamıyordu” şeklinde cevap vermiştir.

K12’nin cevabı şöyle olmuştur; “Grup içinde ve arkadaşları arasında kendini onlardan geride tutma, kendine güvenmeme”

Tablo 3. Özel Öğrenme Güçlüğü Çeken Çocuklar Sosyalleşme Noktasında Ne Gibi Zorluklarla Karşılaşmaktadır?

KİŞİ	İfadede zorluk	İletişimde güçlük	Öfke sorunu	Bencillik	Çekingenlik	Uyum sorunu
K1	X					
K2	X	X				
K3				X		X
K4	X			X		X
K5						
K6			X			X
K7						X
K8	X					
K9					X	
K10			X			
K11						X
K12		X			X	

Özgül öğrenme güçlüğü çocukların en belirgin iletişim problemlerine dair velilerin yaklaşımı;

Yapılan çalışmada velilerin çocuklarının iletişim kurma noktasında yaşadıkları en belirgin problemin çocukların kendilerini ifade etmekte yaşadıkları güçlük olarak değerlendirdikleri görülmektedir.

Örnek görüşme; Eyüp E.’nin annesiyle yapılan görüşmede iletişim sorunlarıyla ilgili şunları dile getirmiştir; konuşmada sorun yaşıyor ve kendini ifade etmekte zorlanıyor, çok çekingen bir çocuk.

K1 ile yapılan görüşmede alınan cevaplar; ”konuşmada zorluk çektiği için kendini ifade etmekte güçlük, bencil yaklaşım, bastırılmış istekler mevcut, karşılıklı konuşmadan yoksunluk ve öfkeli bir tavır”

K2 aynı soruya; “ifade sorunu, iletişimi ağlayarak kurma çabası, normal ama eksik bir iletişim var” şeklinde cevap vermiştir.

K3 ise; “ifade etmekte güçlük yaşıyor, sürekli bana söylüyor her şeyini, çekingen. Konuşmakta zorlanıyor, o yüzden utangaçlık var” biçiminde cevaplamıştır.

K4 soruyu; “konuşmada, ifade de zorluk, anlamada gerilik var” şeklinde özetlemiştir.

K5 bu soruya; “iletişim kuramıyordu şimdi düzeldi” olarak cevap vermiştir.

K6 çocuğunun bu konudaki belirgin özelliğini; “yabancı bir ortama gittiğimiz zaman kendi yaşlılarıyla dahi konuşamıyordu, yaşlılarına göre geç iletişime girdi” olarak değerlendirmiştir.

K7 ise bu konuda; “söylenenleri geç algılamak, paylaşımcı olmaması” olarak cevap vermiştir.

K8 ise “dikkat dağınıklığı, sorulan sorulara duraksayarak cevap vermek” olarak cevap vermiştir.

K9 aynı konuda; “özgüven eksikliği, yapamama korkusu” biçiminde açıklama yapmıştır.

K10 ise; “konuşmadan kaynaklı sorunlarımız var, kendisini ezik hissediyor, isteklerini dile getiremiyor ve bu yüzden içine kapanık” diye açıklama yapmıştır.

K11 soruya; “çocuğunun iletişim problemi noktasında sorunlarını şöyle anlatıyor; kendisini ifade etme noktasında sorun yaşıyor, gündelik yaşantı içerisindeki isteklerini dile getiremiyor, daha öncelerinde bu yüzden çok öfkeliydi” biçiminde cevaplamıştır.

Tablo 4. Özel Öğrenme Güçlüğü Çeken Çocukların En Belirgin İletişim Sorunları Nelerdir?

KİŞİ	Kendini ifade etmede güçlük	Anlaşılma noktasında güçlük	Diyalog kuramama	Arkadaşlık kurmakta zorlanma	Dinleme ve tepki vermede güçlük	Agresif olma
K1	X				X	X
K2	X	X				X
K3	X		X			
K4	X				X	
K5	X	X	X	X		
K6	X	X				
K7	X					
K8	X	X	X			
K9	X			X		
K10					X	X
K11	X				X	
K12	X	X				

Özel öğrenme güçlüğü çeken çocukların iletişim sorunlarını aşma noktasında neler yapılabilir;

- Çocuğu dinleme
- Rehabilitasyon desteği
- Ailenin bilinçlenmesi
- Okullar da düzenlemeler
- Toplumun bilinçlenmesi

Bu konuda görüşmelerde ortaya çıkan en önemli faktör; ailenin bilinçlenmesi, çevrenin bilinçlenmesi ve destek alınması noktasında olunmuştur.

K1 bu konuda şunları dile getirmiştir; “Karşılıklı konuşma (iletişim) –onu dinlemek farkındalık yaratmak lazım toplumda”

K2 ise aynı konuda; “Rehabilitasyon desteği, toplumun bilinçlendirilmesi” biçiminde açıklama yapmıştır.

K3 bu soruya; “Rehabilitasyon önemli, çocuğu psikolog desteği bir yere getiriyor, anne babanın bilinçli olması lazım, çevrenin farkındalığı çok eksik” biçiminde cevap vermiştir.

K4 ise aynı soruyu; “Okullarda özel sınıflar olmalı, özel öğretmen, anne baba faktörü önemli” diyerek cevaplamıştır.

K5 ise şunları dile getirmiştir; “Anne babanın bilinçli olması, sabırlı olunması lazım, eğitim önemli”

K6 konuyla ilgili “Onları daha fazla dinlemeli, anlamalı, arkadaş ortamında biraz daha anlayışlı olmalı” olarak fikir belirtmiştir.

K7 ise; “Eğitim önemli ama yetersiz, ekstra çalışmalar lazım ve destek verilmeli çocuğa her yerden” biçiminde açıklama yapmıştır.

K8 aynı konuda; “Daha bilinçli davranmak lazım, sosyalleşme için aktiviteler şart ama yapmıyor. dışarı çıkmak, aktif bir hale getirmek lazım – pozitif yaklaşım – motivasyon önemli” şeklinde cevap vermiştir.

K9 cevap olarak şunları dile getirmiştir; “Destek eğitim alınmalıdır. Bir uzman yardımıyla soruna çözümler üretilmelidir”

K10 bu konuda; “Çok fazla fikrim yok” demekle yetinmiştir.

K11 ise; “Eğitim desteği olması gerektiğini düşündük. Eğitimine ailecek destek verdik” biçiminde cevap vermiştir.

K12 aynı konuda; “Sevdiği şeylerin üzerine gitme, oyun oynama gerektiğinde kreşlere başvurmak lazım” şeklinde açıklama yapmıştır.

Toplumu bilinçlendirmek adına ne yapılabilir?

Yaptığımız çalışmada dünya genelinde disleksi ve özel öğrenme güçlüğüne dair toplumda ve kamuoyunda yeterli bilgi ve farkındalık yok. Özellikle ülkemizde disleksiye yönelik elle tutulur bir çalışmanın olmadığı aşikârdır. Bu bağlamda yapılan görüşmelerde bu konuyla ilgili çeşitli ve benzer fikirlerin ortaya çıktığını görmekteyiz. Velilerin tutumları ve verdikleri cevaplar kısa ve genel anlamda toplumun bu konudaki tutumu ile ilgili olmuştur.

Örneğin; özel öğrenme güçlüğü derslerine giren öğretmen Tuğba K. Şunları dile getirmiştir; toplum yeterince bilinçli değil bu ortada, bu bilinçlenmeyi sağlamak adına önce aileden başlanmalı, aileden kaynaklı sorunlar giderilmeli, ev içinde çocuğa önemli hissiyatı yüklenmeli. Aile çocuğunun bu durumunu kabullenmeli ve çocuğa uygun normal davranışları olan bir çevre yaratmalı. Toplumun bilinçlenmesi noktası da öğretmen faktörü önemli, özelden genele bir yaklaşıma sahip olunmalı, seminerler ve kamu spotları da faydalı olabilir. Öğretmen

Medine A. benzer noktalara değinerek; problemlerin açık olduğunu, çözümünse kolaylıkla giderilemeyeceğini ifade etmiştir.

K1 şunları belirtmiştir; “farkındalık yaratılmalı, aileler bilinçlendirilmeli seminerler yapılmalı, eğitimciler ve okullar eğitilmeli. Bilinçli eğitimcilerin olması lazım”

K2 ise şunlar dile gelmiştir; “erkenden yaşta fark edilmesi çok önemli, sağlık ocaklarında pedagoğ veya aile danışmanı olmalı ve onlar yönlendirmeli insanları”

K3 verdiği cevaplar; “yeterli bilinçlenme yok, çocuklara deli gözüyle bakılıyor, seminerler yapılmalı, kamu spotları yapılabilir, okul der başlangıcı öncesi velilerle görüşmeler yapılmalı”

K4 verdiği cevaplar; “insanlar bilinçlenmeye başladılar, bu durumda olan çocukları özel eğitime yönlendirmek lazım, ailenin bilinçlenmesi lazım, seminerler, okul aktiviteleri olmalı”

K5 şunları dile getirmiştir; “bu çocuklara özel bir yaklaşım olmalı, toplumun bilinçlenmesi lazım, anne babanın bilinçlenmesi lazım, rehabilitasyon merkezleri artmalı, toplumun bilinçlenmesi için kurumların bir şeyler yapması lazım”

K6 ise şöyle özetlemiştir; “ailelerin bilinçlendirilmesi lazım, aile eğitimleri olmalı, toplumun bilinçlendirilmesi şart, duyarsızlık var”

K7 ise aynı konuda; “ailelere eğitim verilmeli” biçiminde fikir belirtmiştir.

K8 aynı konuda; “çevre ve toplum bilinçlendirilmeli, babaların bilinçlenmesi lazım onlar duyarsız” şeklinde düşüncelerini aktarmıştır.

K9’un verdiği cevaplar; “çocuğa olumlu yaklaşılmalı, aşığılanmamalı. Toplum bilinçlendirilmeli, hırçın çocuğa daha dikkatli yaklaşılmalı, çevrenin bilinçlendirilmesi lazım, bedensel sorunlar göz önünde bulundurulmalı”

K10 ise; “içinde bulunulan durumu kabullenilmesi ve eğitime erken başlanması önemli” demiştir.

K11 ise şöyle cevap vermiştir; “seminerler yapılabilir, insanlara neler yapılacağı anlatılabilir. Özel okullara yönlendirilebilir”

**Tablo 5. Öğrenme Güçlüğü Konusunda
Toplum Bilinçlendirmek Adına Ne Yapılabilir?**

	Seminerler ve kamu spotları	Ailelerin bilinçlendirilmesi	Okullarda eğitimler	Sağlık kurumlarında farkındalık	Rehabilitasyon merkezlerinin çalışmaları	Toplum bilinçsiz
K1	X		X			X
K2		X	X		X	
K3	X	X	X		X	X
K4	X	X			X	X
K5		X				X
K6	X	X	X	X	X	X
K7	X	X	X			X
K8	X	X				X
K9	X	X	X			X
K10		X				X
K11		X				X
K12	X				X	X

SONUÇ

Bu çalışmada, ele alınmaya çalışılan disleksi (özel öğrenme güçlüğü) probleminin; toplumda, velilerde, ailelerde hatta dünyada yeterince önemsenmediği, yeterince üzerinde durulmadığı ve pek az bilgiye sahip olduğu gerçeğiyle çalışmacıyı karşı karşıya bırakmıştır. Çocuğun öğrenme serüveninin başlamasından itibaren yapılacak bilinç gözlemler, ailenin

çocuğun öğrenme yönelimi ile ilgili toplayacağı veriler ileriki yaşlarda meydana gelebilecek herhangi bir öğrenme güçlüğü'nün engellenmesi ile ilgili önemli bir yer tutmaktadır. Belirlenen herhangi bir sorunda; rehabilitasyon merkezlerinde ya da benzeri çalışmalar yürüten danışmanlıklarda çocuğun öğrenme sorununun ne olduğuna dair testlerle önemli neticeler elde edilip, ileride meydana gelebilecek sorunların önüne geçilebilir. Bu gözlemlerin sağlanması; aile ile çocuk, öğretmen ile çocuk, çevre ile çocuk arasındaki iletişimde çok yakından ilgili olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Elde edilen neticeler sonrasında herhangi bir öğrenme güçlüğü'nün bulunması noktasında; bu sorunun yaratacağı olumsuz etikilerin rehabilitasyon çalışmaları ile giderilebileceği ortaya çıkmıştır. Öğrenme güçlüğü biçimine göre uygulanacak eğitim ve iletişim faaliyetleri çocuğun sahip olduğu potansiyeli ortaya çıkarması noktasında önemlidir.

Öğrenme güçlüğü'nün yaratacağı etkilerin gücü bu sorun ile ilgili tutumun giderilmesi noktasında alınacak önemlerle sınırlandırılması pek mümkündür. Çocuğun henüz eğitim hayatına katılmasından önce belirlenen öğrenme güçlüğü çeşitli çalışmalarla, eğitim faaliyetleriyle en aza indirilebilir, bu bağlamda; öğrene ve zekâ ile ilgili yapılan çalışmaların, testlerin, danışmanlıkların önemi oldukça fazladır. Çocuğa uygulanan herhangi bir testle rahatlıkla ortaya çıkarılacak olan bu sorunun olumlu bir yöne evrilmesi oldukça kolaylaşacaktır.

Çalışma esnasında; özel öğrenme güçlüğü çeken çocukların ailelerinde (mülakatı kabul etmeyenler dâhil) konuya yönelik bir çekingenlik ve bu duruma karşı olumsuz ve inkârcı bir yaklaşım vardır. Görüşme talebiyle gittiğimiz bir çok yerden olumsuz yanıt almamızın temel nedeni olarak ailelerin bu durumu kabul etmeyişiyle karşı karşıya kalınmıştır, bu durumun ortaya çıkmasında en büyük faktör ise popülerite kaybı olarak değerlendirilebilir. Toplumdaki beğenilme arzusu ve kusursuz olmaya çalışma amacı insanlardaki en sahi duyguların ve realitenin yitimine neden olmaktadır. Bu olumsuz tutumun ortadan kalkması noktasında çeşitli halkla ilişkiler faaliyetleri altında toplumda olumlu bir anlayışın yaratılması pek mümkün görülmektedir. Görüşülen velilerin tutumlarından rahatlıkla anlaşılacağı üzere; toplumda bir bilinçlendirme çalışmasına büyük bir gereksinim vardır. Bunu sağlamak adına yapılacak bütün çalışmalar ilerlemeler sağlayabilir.

Çağımızın en büyük yarışı olan başarmak gayesi; disiplinsiz, sevgiden yoksun, bilinçsiz bir anlayışla korkunç nedenler doğurabilir. Çalışma kapsamında yaptığımız görüşmeler sonucunda ve yaptığımız gözlemler ışığında, toplumun

öğrenme gücünü olan çocuklar hakkında yetersiz bir bilince sahip olduğu ve iletişim konusunda sıkıntı yaşadığı ortaya çıkmıştır. Disleksi ile ilgili dünyada ve ülkemizde yapılan hali hazırda çalışmaları yetersizliği de bu konuyla ilgili toplumun gerekli bilgiye sahip olmamasının en büyük nedenlerindedir. Oysa çocuklarda öğrenme gücünü oldukça yaygındır. Bu durumun yetersiz zekâ seviyesiyle ilgili olmadığı gerçeği ise neredeyse bilinmez haldedir. Doğru eğitim anlayışı, bilinçli toplum, bilinçli aileler, yeterli ve sağlıklı koşullarda öğrenme gücünü olan çocuklardan çok başarılı bireyler yaratılabileceği gerçeğini görmekte fayda vardır. Bunu sağlamlarının en kolay yollarından biri; doğru ve etkili halkla ilişkiler çalışmaları, seminerler, kamu spotları ve çeşitli iletişim çalışmalarıdır. Öğrenme gücünü ile ilgili akademik anlamda yetersiz olan çalışmaların genişletilmesi de bu bağlamda çok önemlidir.

Doğamız gereği insanoğlu birbirine ne kadar benzese de birbirinden onlarca kez de farklıdır. Bu gerçekten hareketle; özelliklerimizin, olaylara bakış açımızın, verdiğimiz tepkilerin değişken olması, kavrama yeteneğimiz de birbirimizden renkli ve değişik olacaktır. Dolayısıyla bir insanı değerlendirir ve sınıflandırırken sahip olduğu ve olmadığı özellikleri de göz önüne almalı ve onu kendine özgü bir birey olarak değerlendirmeliyiz.

Günümüzde kitle iletişim araçları ve teknolojinin geldiği nokta göz önüne alınca öğrenme gücünün bu alanda tuttuğu yerin azlığı da çok manidardır. Sonuç olarak ilköğretim çağına altın bir ışıltıyla parlayan ve doğru bir yönlendirmeye sorunlarının üstesinden gelebilecek onlarca cevherin; eksik, yanlış, düşünceden yoksun, bilinçsiz bir yarışın içinde mahvolacağı korkunç bir ihtimaldir ve ne yazık ki gerçekleşmesi pekâlâ büyük bir ihtimaldir. Bunun önüne geçebilmek için toplumda hızlıca farkındalık yaratılmalı ve öğrenme gücünü çeken çocuklara yönelik empati ve özdeşim geliştirilmelidir. Ve herkesin üstüne düşen en önemli konu ise sırf farklı olduğu için ya da öyle görünüp davrandığı için öteki haline getirilen, aşağılanan, yok sayılan, köreltilen, dışlanan her bireyin aslında birer cevher olduğu gerçeğini görmesidir.

Çalışmamız dahilinde dislektik çocuklarının yaşadığı iletişim sorunlarının, sahip oldukları problemler noktasında yalnızca küçük bir yer kapladığı fakat buna rağmen büyük gerilemelere neden olduğu ortaya çıkmıştır. Özel öğrenme gücünü olan bu çocukların iletişim ve öğrenme problemleri, içinde buldukları olumsuz durumun yalnızca birkaç nedeninden biri olduğu anlaşılmaktadır. Bu sorunsalların ortadan kaldırılması öğrenme gücünü olan çocukların olumlu bir yolda ilerlemeleri noktasında çok etkin bir rol oynamaktadır. Yeteri kadar bilinçlenmiş, yeteri kadar farkındalık sahibi

olmuş, yeteri kadar empati gücüyle hareket eden bir toplumda söz konusu problemlerin giderilmesi kendiliğinden olacaktır.

KAYNAKÇA

- Acar, V. (2015). *İnsan İlişkileri İletişim*. Ankara: Nobel Kitap Evi.
- Anık, C. (2014). *İletişim Sosyolojisi Ve Kuramsal Temeller*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Cain, D. (2014). *Birey Odaklı Psikoterapiler*. İstanbul: Okyanus Yayınları
- Cüceloğlu, D. (2002). *İletişim Donanımlar*. İstanbul: Remzi Kitap Evi
- Changeux, J. P. Ricoeur, P. (2009). *Neden Nasıl Düşünürüz*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Dökmen, Ü. (2008). *İletişim Çatışmaları Ve Empati*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Durkheim, E. (2016). *Eğitim Ve Sosyoloji*. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Eagleman, D (2013). *Beynin Gizli Hayatı*. İstanbul: Domingo.
- Erdoğan, İ. (2008). *İletişimi Anlamak*. Ankara: Seçkin Dağıtım.
- Eripek, S. (2009). *Zihinsel Yetersizliği Olan Çocuklar*. Ankara: Maya Akademi.
- Gür, G. (2013). *Disleksili Bireylerde Erken Tanı Konmasının Önemi Ve Disleksi Eğitimlerinde Yurt İçi Ve Yurt Dışı Uygulamaların İncelenmesi Ve Karşılaştırılması*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hartley, P. (2010). *Kişiler Arası İletişim*. Ankara: İmge Kitap Evi.
- Lazar, J. (2001). *İletişim Bilimi*. Ankara: Vadi Yayınları.
- Piaget, J. (2011). *Çocukta Akıl Yürütme Ve Karar Verme*. Ankara: Palme Yayınları.
- Sarıpınar, E. (2006). *Özgül Öğrenme Güçlüğü; Okuma Güçlüğünde Akademik Beceri Ve Duyusal Motor İşlevleri Değerlendirme Testlerinin Kullanılabilirliği*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bil. Enst. Psikoloji Ana Bilimdalı.
- Sigmund, F. (20015). *Kitle Psikolojisi*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Vassaf, B. (2011). *Öğrenme Yetersizliği*. İstanbul: Melisa Yayınları.